

VARLIK TABAKALARI ARASINDAKİ ÇATIŞMA BAĞLAMINDA ABBAS SAYAR'IN *YILKI ATI* ROMANI

THE NOVEL OF ABBAS SAYAR NAMED *YILKI ATI* IN THE CONTEXT OF THE CONFLICT BETWEEN THE LAYERS OF EXISTENCE

Öz

İçerdiği anlam dizgeleriyle varoluşsal özü bünyesinde barındıran edebi eserler, malzemesini hayattan alarak estetiksel oluşumun göstergeleri olurlar. Türk edebiyatının başarılı eserleri arasında yer alan Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı* romanı, gerek içerdiği anlam katmanlarıyla gerekse yaşamı, doğa ve insan birlikteliği içerisinde yorumlayan tavrıyla özgün bir yere sahiptir. At'ın başkişi olarak ele alınıp yorumlandığı eser, varlık tabakaları arasında yapılan kıyaslamayla değer algısının sadece insana değil, hayvanlara/doğaya ve tüm canlılara ait olduğunu vurgular. Vefa, emek, fedakârlık, birliktelik, aidiyet ve özgürlük gibi pek çok insani değerın varlık kazandığı roman, zengin bir içeriğe ve sağlam bir kurguya sahiptir. Çalışmada Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı* adlı romanı, izleksel açıdan incelenmiş ve varlık tabakaları arasındaki çatışma unsurları çözümlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Abbas Sayar, *Yılkı Atı*, roman, at, insan.

Abstract

The literary works that contain the existential essence with the string of meanings and aesthetic pleasure, become the indicator of an aesthetic formation by taking their content from life. Among the successful works of Turkish literature, Abbas Sayar's *Yılkı Atı* novel, has an original place with its attitude that interprets life within the unity of nature and people with its meaning stages. The work, in which a horse is treated and interpreted as a character, emphasizes that the perception of value belongs not only to human, but to animals / nature and all living things with the comparison between human and animal species. The novel, in which many judgments such as loyalty, labor, value, sacrifice, togetherness, belonging and freedom, has a theme-rich content. In the study, Abbas Sayar's novel titled *Yılkı Atı* has been examined thematically; and conflict between the layers of existence/ living species was tried to be resolved.

Keywords: Abbas Sayar, *Yılkı Atı*/The Jade, novel, horse, human.

Sevda GEÇEN

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:

Öğretim Görevlisi Dr., Bitlis Eren
Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim
Dalı, Bitlis, Türkiye.

ORCID: 0000-0002-6542-0546

E-mail: svd.gcn@gmail.com

Geliş Tarihi/Submitted: 25.07.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 04.10.2020

Kaynak Gösterim / Citation:

Geçen, Sevda (2020). "Varlık
Tabakaları Arasındaki Çatışma
Bağlamında Abbas Sayar'ın *Yılkı
Atı* Romanı", *Yeni Türk Edebiyatı
Araştırmaları*. 12/24, 201-230.

<http://dx.doi.org/10.26517/ytea.450>

Extended Summary

Abbas Sayar who is one of the unique personalities of Turkish literature, presents nature and people together in his novel *Yılkı Atı*/"The Jade". "Yılkı" is a name that given to old, downed and discarded horses which are mostly wanted to get rid of in terms of financial difficulties and food costs. These horses are left to the nature in winter and, if they do not die, caught again to run in summer. In other words, "yılkı" is an other expression of a struggle for existence determined by destiny.

In the novel, where the horse is considered and interpreted as a character, the author presents both his criticisms towards the human and reflects the conflicts in his own inner world. Abbas Sayar, who made a sense of connection between the yılkı horses, says "I am already a bit of a jade/yılkı." and he refers to the similarity between his own life and the life of jades. He is a soul who cannot place his existence to life, so he identifies himself with jade/yılkı. In this identification, it's effective that not being able to carry out his first marriage as an instinct, feeling an excess and divorce, living alone in hotel rooms for years, his mother's attempt to drop himself before he was born and losing her at an early age. On the other hand, besides motherlessness, his father's authoritarian attitude, the anger and accusation he has accumulated in the subconscious, drags him into the anxiety of loneliness and abandonment, exclusion / annuality. The nature and animal's love of Abbas Sayar, who has been in nature and engaged in farming from time to time, appears itself in the novel.

In the novel, which has traces from the personal life of the author, the existence struggle of Doru Kırak that is the main character, is given by social degeneration, crooked human relations, conflict between layers of existence. The horse, Kırak, that used to be known everywhere, won races, provided financial gains to his owner and loved, is faced with an undeserved treatment when he ages and loses his old

power. While Doru's treatment is given on the denominator of injustice, the love of nature and animal is felt intensely in the work. However, the novel presents a conflict between spiritual values such as solidarity, love, and loyalty in the world of horses and emotions such as selfishness, jealousy, grudge and anger in people's world.

The clash of loyalty/labor and pragmatic thoughts appears in this novel as one of the main themes. In the novel, which is based on the spiritual conflicts and life struggle experienced by the main character, Doru Kısarak, the horse is handled with his feelings, sadness and happiness like a person. Doru Kısarak, who has been serving Üssünoğlu İbrahim for years and ensuring that he is the owner of the property, is selected as a "jade" when it gets older and loses his power.

In the novel, İbrahim, who is acting with a pragmatic thought, disregarding the sake of the past, the efforts of Doru and far from touching the spirit of existence, reduces Doru to an economic commodity position by looking at the perspective of production, power and earnings. Doru Kısarak, who doesn't provides any benefit and can't participate in production, is sacrificed by the understanding that "If you produce anything, you can exist." The existence of Doru, which does not give financial gain like before, is seen as a burden and pragmatic thought is prioritized by losing the sense of loyalty.

Doru has been abandoned to an unknown mountainous area by İbrahim, whom it has served for years, but it is unable to understand all these things. It is the expression of the destructive attitude towards the ontological existence of the Horse, being expelled from the house which is an image of peace, and left to the brutality of the outside world. Because exclusion or rejection; it poses a threat to four basic needs: belonging, self-worth, meaningful existence, and control. Being faced with social exclusion or rejection; It loses its self-esteem due to the trauma created in the soul of actions such

as unwanted and expulsion. This loss has an appearance that destroys meaningful existence and drags the character to psychosis, which is called "social death".

The novel "Yılkı Atı", based on the conflict between the world of horses and the world of people, takes the perception of value from the human center, attributes it to all nature / creatures, and also presents an image of a criticism towards the human. The person who loses his/her values sees himself/herself as the master of the universe and an attitude that ignores animals / horses and nature is adopted; trapped in a living space surrounded by selfishness. In this novel, Doru Kısarak and other horses appear in a view that teaches people the perception of value. The people in the novel appear with each other's unwilling, selfish, jealous and materialistic appearances while horses appear in unity, togetherness and solidarity. Conflict elements in the novel take place between belonging- exclusion, freedom-bondage, fidelity-pragmatic thought, solidarity/unity togetherness-selfishness/envy, struggle for existence-ontology insecurity. In the novel, the criticism of the human is given with the perception of value in the world of horses, as a criticism that appears with irony.

Giriş

Abbas Sayar'ın edebiyat dünyasında yer edinmesinde önemli bir role sahip olan *Yılkı Atı* romanı, 1961 yılında *Bozok*'ta tefrika edilir, 1970'te kitap olarak yayımlanır. 1971 yılında TRT Roman Yarışması ödülünü kazanan roman, yazarının tanınmasına vesile olur. Eserin yazımıyla ilgili olarak Ahmet Güner Sayar, roman ile babasının gözlem gücüyle yakın ilişki içerisinde olduğunu belirtir. Bir süre kaldığı Sekili köyünde Yılkı atlarının öykülerini, yaşam serüvenlerini yakından inceleme imkânı bulan Abbas Sayar, bir taraftan bu gözlemlerini romanına başarılı bir biçimde aktarırken diğer yandan izlediği yılkı atlarında kendisini bulur. Yılkı atları ile arasında hissi bir bağ kuran yazar, "Zaten ben biraz da Yılkı Atıyım." (Sayar, 1970: 1) diyerek kendi yaşamı ile yılkı atlarının yaşamı arasındaki benzerliğe atıfta bulunur. Babasının emriyle "içgüveysi olarak yaptığı ilk evliliğini yürütememesi, kendini sığıntı hissedip ayrılması, yıllarca otel odalarında yalnız bir hayat yaşaması, annesinin kendisini dünyaya gelmeden düşürme girişimi ve onu erken yaşta kaybetmesi" (Karabulut, 2011: 75) varlığını hayata konumlandıramayan bir ruhun kendini Yılkı Atı ile özdeşleştirmesinde etkili olur. Öte taraftan annesizliğin yanı sıra babasının otoriter tutumu karşısında bilinçaltında biriktirdiği öfke ve suçlama, onu yalnızlık ve terk edilmişlik bunaltısıyla birlikte dışlanma, terk edilme/yılkılık nevrozuna sürükler. Küçüklüğünden beri doğa ile iç içe olan ve zaman zaman çiftçilik ile uğraşan Abbas Sayar'ın sahip olduğu tabiat ve hayvan sevgisi *Yılkı Atı*'nda açıkça kendini gösterir. Yazarın bireysel yaşantısından izler taşıyan romanda, başkişi Doru Kısrak'ın varoluş mücadelesi; toplumsal yozlaşma, çarpık insan ilişkileri, varlık tabakaları arasındaki çatışma ile verilir.

Eskiden beri varlık araştırmalarının konusunu oluşturan varlık tabakaları, Aristoteles'ten Nicolai Hartmann'a kadar geniş bir yelpazede ele alınıp yorumlanmıştır. Aristoteles varlığı bir takım tabakalar halinde düşünür ve en alta maddi tabakayı, onun

üstüne fiziksel cisimlerin varlığını, daha üste organik cisimleri, ruha sahip canlıları, en son olarak da politik varlığı(zoon politikion) koyar. Maddeden başlayarak insanda son bulan ve bir düzeni gösteren varlık tabakaları, aynı zamanda değerler hiyerarşisini içerir. Nicolai Hartmann ise Aristoteles'in varlık tabakaları öğretisini eleştirir ve başka bir sınıflandırma yapar. Bu bağlamda yeni ontoloji; 'madde(inorganik), organik varlık tabakası, ruhî tabaka ve tinsel varlık' olmak üzere dört ana varlık tabakasını kabul eder. Bu tabakalardan her üst tabaka, bir alt tabakanın üzerine temellenerek yükselir. İnorganik(maddî) alana, elektronlardan atomlara yıldız kümelerinden gezegen sistemlerine kadar en küçük maddeden en büyük fiziksel varlıklara kadar bütün kosmos girer. İnorganik tabakanın üzerinde bulunan organik tabakada ise canlı denilen tüm varlıklar yer alır. Bu alan, bitkilerden en basit tek hücreli canlılara ve en ayrılaşmış organizmalara kadar uzanır. Üçüncü varlık tabakası olan ruhî tabaka ise bilinci oluşturur. Bu yönüyle insan bilinciyle existential bir bağlılığı olmayan maddî ve organik tabaka, ruhî tabakadan ayrılır. Tinsel tabaka ise tüm varlık tabakalarının en üst noktasını oluşturur. İlk defa Hegel tarafından keşfedilen tinsel varlık alanı, sonrasında Nicolai Hartmann tarafından geliştirilir ve varlık tabakalarının zirvesine konulur. Ruhî tabakadaki bireyler tarafından taşınan 'tinsel varlık', prensipçe ruhî varlıktan farklıdır. Ruhî varlıkta bireycilik prensibi hüküm sürdüğü halde, bu prensip tinsel varlıkta ortadan kalkar. Tinsel varlık, bilinç tarafından taşınır ama bilinç bireysel olduğu halde tinsel varlık kolektif'dir (Tunalı, 2002: 25-29). Başka bir deyişle bireysel bilincin yanı sıra kolektifliği de içeren tinsel tabaka, ontolojik tamlığa erişmenin başka bir görüntüsünü sunar.

Çalışmanın konusunu oluşturan Abbas Sayar'ın Yılkı Atı adlı romanı, varlık tabakaları arasındaki çatışma üzerine kurgulanır. Değer yozlaşması içerisinde bulunan insanlar, tinsel varlık alanına ulaşamayıp organik varlık alanındaki görünüşleriyle

belirirken; atlar, sahip olduğu değer algısı ve davranışlarıyla tinsel olana uzanırlar. Bu bağlamda organik tabakada yer alan atlar ile üst tabakada yer alan insanlar arasındaki çatışma, varlık tabakaları arasındaki değer hiyerarşisinin sorgulanmasına neden olur. Romanda vaktiyle adı her yerde duyulan, yarışlar kazanan, sahibine maddi kazançlar sağlayan ve el üstünde tutulan Doru Kısırak, yaşlanıp eski gücünü yitirdiğinde hak etmediği bir muameleyle karşı karşıya kalır. Doru'nun maruz kaldığı muamele haksızlık paydasında verilirken eserde doğa ve hayvan sevgisi yoğun bir biçimde hissedilir.

Pragmatik Düşünce ve Değer Algısı

Yaratılışından bu yana varoluşunu anlamlı kılmak adına bir değer arayışı içerisinde olan insan, yaşamın ne'liğini ve niçin'liğini sorgularken birtakım ölçütler edinir. Değer, kavramıyla ifade edilebilecek olan bu ölçütler; bireyin kendisi, toplumu, geçmişi ve geleceğiyle köklü ve tinsel bağlar kurmasını sağlayan ve içerisinde ahlaksal olanı barındıran bir nitelikle belirir.

Türkçe Sözlük'te, "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet"; "Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü", "Üstün nitelik, meziyet, kıymet"; "Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey" (TDK, 2005: 483) olarak tanımlanan değer kavramı; bireylerin ya da toplumların ulaştıkları öz bilinç ile varoluşlarını anlamlı kılan, tamamlayan; bireysel, toplumsal ve evrensel olanı içerisinde barındıran bir anlamlar dizgesi olarak ifade edilebilir. Bu anlamlar dizgesi bireyi; insani değerlere, başkalarının varlık alanlarına, otantik olana karşı daha duyarlı bir hale getirerek onun yaşam ile arasında içtenlik bağı kurmasını, doğayla/evrenle ve tüm canlılarla barışık bir biçimde yaşamasını sağlar. Anlamlı bir

dünyanın kapılarını aralayarak onu insan olmanın bilincine ve ontolojik bütünlüğe ulaştırır. Nitekim insan ancak değerler dünyasında oluşturduğu tinsel öz ile varoluşunu tamamlayabilir.

Ruh ve beden senteziyle varlık kazanan insan, ancak madde/beden ve mana/ruh birlikteliğiyle bütünlünen bir yaşamda varlığını onaylayabilir. Kimi zaman ise maddenin öncelenmesi ile gelen değer yozlaşması, varlık tabakasının zirvesinde yer alan insanın diğer varlıklara, doğaya/evrene karşı duyarsız bir hale gelmesine neden olur. Ben merkezli bu bakış açısında, eşyayı ve tabiatı kendi türü için bir hizmetkâr olarak gören insan, onların varlığını kendi çıkarları doğrultusunda kullanır. Bu doğrultuda yeni dünya düzeni, insanı çevresine/doğaya ve diğer varlıklara karşı duyarsız bir hale getirirken insan-doğa ilişkisinin hedonizmle (hazcılık) şekillenen pragmatik bir ilişkiye dönüşmesine neden olur. "Her nosyonun, pratik sonuçlarının saptanarak yorumlanması çabası" (Marshall, 1999: 600) şeklinde tanımlanan pragmatizm; salt faydayı önceleyen bir karaktere sahiptir. Değer algısının "fayda" üzerine temellendiği bu düşünce, "bilgiyi pratik yararlığıyla ve bireyin öznel çıkarlarıyla" (Frolov, 1991: 390) belirler. Çürümelerin ve yozlaşmanın hâkim olduğu toplumsal düzende, faydacılık; bireysel çıkarları öncelediği için kişi ötekine karşı duyarsızlaşır. Dolayısıyla pragmatizmin şekillendirdiği dünyada insanın geçirdiği değişim, onu yalıtık ve sığ bir ilişki ağına sahip, değer algısını ve vicdani özünü kaybetmiş bir varlığa dönüştürür. Halbuki insan, kendisini ötekiyle var eder. Hegel'in de belirttiği gibi "İnsan kendi bilincine dünya ile kendisi arasındaki ayrımı bilerek değil, diğer bilinçlerle somut ilişkiye geçerek ulaşır, yani toplumsallık her türlü etkinlikten önce gelir" (Bumin, 1998: 37). Dolayısıyla insan, dış dünyadan bağımsız değildir; kendisinin farkına ötekiyle ilişki ve iletişime geçerek varır.

Vefa/emek ve pragmatik düşünce çatışması Abbas Sayar'ın Yılkı Atı romanında, temel izleklerden biri olarak belirir.

Başkişi Doru Kısrak'ın yaşadığı ruhsal çatışma ve yaşam mücadelesi üzerinden kurgulanan romanda, Doru Kısrak; bir insan gibi duyguları, hüznüleri, mutluluklarıyla ele alınır. Yazar, eserde "bir taraftan hayvan sevgisini öne çıkararak, bu konudaki insafsızlıkların altını çizer, diğer taraftan atın kişiliğinde insanın trajedisini anlat(arak)" (Söylemez ve Kale, 2010: 210) varlık tabakaları arasındaki çatışmaya dikkat çeker. Bu doğrultuda roman, atların dünyasında varolan birlik-beraberlik, dayanışma, sevgi ve vefa gibi manevi değerler ile insanların dünyasında yer edinen bencillik, kıskançlık, haset gibi duyguların çatışmasını sunar.

Üssünoğlu İbrahim'e yıllarca hizmet eden, onun mal sahibi olmasını sağlayan Doru Kısrak, yaşlanıp güçten düşüncü yıl kılık olarak seçilir. Romanda, "Ben öküzlerin, tayın, kıratın yeygisini onunla paylaştıramam. Tayın arpasına ortak edemem. O, bu yıl, başının çaresine bakacak. O, bu yıl 'Yıl kılık...'" (Sayar, 2015: 17) diyerek artık Doru Kısrak'ın bakımını üstlenmeyeceğini ilan eden İbrahim, onu doğanın ve acımasız kış şartlarının insafına bırakır.

Kırsal kesimlerde, çoğu kez maddi imkânsızlıklar nedeniyle güçten düşmüş, gözden çıkarılmış yaşlı atlar; bakım ve yiyecek masrafından kurtulmak için kışın doğaya salınır, yazın ise yakalanarak yeniden çalıştırılır ve bu atlar yıl kılık olarak ifade edilir. Başka bir deyişle yaşlanıp iş göremez duruma düşen, bakımı, masrafı istenmeyen bir yüke dönüşen, doğanın merhametine, açlığa, susuzluğa, acı soğuklara, bir bakıma ölüme terk edilen yıl kılık atları; yaz geldiğinde hala hayattalarsa sahipleri tarafından yakalanarak yeniden işe sürülürler (Yıl kılık Atı Belgeseli, 2016). Bu atlara verilen "yıl kılık" ismi ise yazgısallığın belirlediği varoluş mücadelesinin başka bir ifadesidir. Romanda iyice ihtiyarlayarak güçten düşen ve o yıl, yıl kılık seçilen Doru Kısrak, geçmişte İbrahim Ağa'nın en gözde atıdır. Yıllarca sahibi olan Üssünoğlu'na hizmet veren Doru, gücü ve kazandığı zaferlerle onun mal sahibi olmasını

sağlar. İbrahim, ahırında bulunan pek çok hayvanı Doru'dan kazandığı gelirlerle elde etmiş olsa da onun için önemli olan, ekonomik bir meta olarak gördüğü Doru'nun pratikte sağladığı faydadır.

Geçmişin hatırını, Doru'nun emeğini hiçe sayarak pragmatik bir düşünce ile hareket eden ve varlığın ruhuna dokunmaktan uzak olan İbrahim; salt üretim, güç, kazanç perspektifinden bakarak onu ekonomik bir meta konumuna indirger. Artık üretimde yer alamayan, bir fayda sağlamayan ve eskisi gibi maddi getirisi olmayan Doru'nun varlığı bir yük olarak görülürken vefa duygusu hiçlenerek pragmatik düşünce öncelenir. Öte yandan İbrahim, bir yandan yoksulluğunu bahane ederek Doru'yu yılkı yapmasını aklamaya çalışırken diğer yandan kendisine fayda sağlayan hayvanların yemini, yaşlı ve bir işe yaramayan Doru ile paylaştırmayı diğer hayvanlara yapılacak olan bir haksızlık olarak göstermeye çalışır. Ne var ki bu davranışın asıl niyeti, kadavra olmaya az kalmış bir hayvana yapılacak bakımın/emeğin boş bir eylem/yatırım olarak görülmesidir.

Ev halkı, Doru'nun yılkı olması fikrini hoş karşılamasa da mecburen kabul etmek zorunda kalır. İbrahim Doru'yu dağa/bilmediği bir coğrafyaya bırakma görevini oğulları Mustafa'ya ve Hasan'a verir. Doru'yu amansız doğa şartlarına bırakırken Mustafa'nın istemeye istemeye yaptığı bu görev sırasında yaşadığı ruhsal çatışmalar, çocuk dünyasında büyük insanların adalet anlayışının sorgulanmasına neden olur. Romanda geçen "Bir acıma hissi doldu Mustafa'nın yüreğine. Babası gözünde mercimek kadar küçüldü. Geçmiş yılları anladı. Şimdi altında bitkin yürüyen atın emekleri gözünün önüne gelir gibi oldu. Birden aşağı atladı. Atı olduğu yerde bıraktı. Haydi, dedi kardeşim, koş" (Sayar, 2015: 19) ifadesi Mustafa'nın yaşadığı çatışmanın görüntüsünü sunar. Biraz daha kalırsa Doru'yu bırakmaktan vazgeçecek olan Mustafa, değerler dünyasındaki emek/vefa düşüncesi ve Doru'ya duyduğu acıma hissi ile onu

terk etme arasında çatışma yaşar; bu acımasızlık karşısında babasına duyduğu saygıyı yitirir.

Doru'yu bir meta olarak gören ve pragmatik felsefenin romandaki temsilcisi olan Üssünoğlu İbrahim'in karşısında "ülkü değer" (Korkmaz, 2015: 102) olarak beliren Hıdır Emmi ise Doru Kısarak'a sahip çıkar. Soğuğun ve açlığın etkisiyle hasta düşen ve köpeklerle girdiği mücadelede yara alan Doru Kısarak'ı bulup onu iyileştiren Hıdır Emmi, menfaatin öncelendiği, ahlaki çözümlerin yaşandığı köyde insani değerleri ölçüt edinen tek kişidir. Ölmek üzere olan hasta Doru'yu hayata döndüren Hıdır Emmi, Doru'yu iyileştirdikten sonra "Kızım, yavrum, anladı Hıdır Emmin... İyileştin... Gayrik gözün yolda olur. Kişnemen, huysuzlaşman bu yüzden... Emme, dışarılar senin bildiğin gibi değil... Kış kıyamet... Her yönde yer gök bir oldu. Çakal uluyup durur. Allah bilir ovadaki yılıkıkların halını..." (Sayar, 2015: 88) diyerek onu göndermek istemez. Doru'yla birlikte tüm yılık atlarının halini düşünen/dert edinen Hıdır Emmi, insan olmanın varoluşsal sorumluluğunu üstlenmiş bir karakter olarak belirir. Vefa/emek ile pragmatik düşünce çatışmasında iki zıt kutbu simgeleyen İbrahim ve Hıdır Emmi, kişiler düzleminde gerçekleşen çatışmayı ifade eder. İbrahim, kendisine yıllarca hizmet eden Doru'yu ölüme terk ederken; Hıdır Emmi köylünün takdirini almak ve sevap işlemek dışında hiçbir çıkarı olmadan daha önce tanımadığı Doru'yu ölümün pençesinden kurtarır.

Aidiyet Sorunsalı ve Dışlanma ile Gelen Sosyal Ölüm Gerçekliği

Yıllarca hizmet ettiği İbrahim tarafından bilmediği bir dağ başına terk edilen Doru, tüm bu olanlara anlam veremez ve içgüdüleriyle hareket ederek bırakıldığı yerden, kokusunu, sesini tanıdığı ve nerede olsa yolunu çıkarabileceği köyünün/evinin yolunu tutar. Köye dönerek yıllardır hizmet ettiği Üssünoğlu'nun evine/yuvasına giden Doru, içeri alınmayı

bekler; kapıyı başıyla iterek açmaya çalışır. Ne var ki bu kez kapı açılmaz. Yeniden dener ve yine bir sonuç alamaz; "kavak tahtasından yapılmış eğri büğrü kapı, kale kapısına dönüşür]" (Sayar, 2015: 20) adeta. Doru'nun tüm çabası, kendini güvenli hissettiği ve yuvası olarak benimsediği ahıra girmek içindir. Ahır/yuvasını kendini dış tehlikelerden koruyan bir barınak olarak gören atın içeri girme girişiminin temelinde ise korunma itkisi yatar.

Varlığın "kendini koruma gereksinimi, onun doğasının, bütün koşullar altında doyurulmak isteyen ve dolayısıyla, davranışının en birinci itici gücünü oluşturan parçasıdır" (Fromm, 1988: 30). Doru Kısrak hayatta kalmak için temel gereksinimi olan korunma ihtiyacının bir yansıması olarak kapıyı zorlar. Kapıyı başıyla açmaya çalışan at'ın, kapının soğuk yüzüyle temas etmesi, terk edilme gerçekliğini fark edişin somut ifadesidir. Kapının eşiğinde içeriye alınmayı bekleyen Doru, arada kalmışlığın görüntüsünü sunarken açılmayan kapı varlığın dışarıdalığını, terk edilmişliğini ifade eder. Bununla birlikte "bölen/ayıran, örtük/kapalı imge" olan kapının kapalı kalması "mekânsal parçalanmışlığı" (Deveci, 2003: 187) da beraberinde getirir. Özne, ait olduğu mekâna dönme, içeri girme arzusu ile içeri alınmama, reddedilme arasında çatışma yaşar.

Varlığın uzamsal boyutta geçiş yapmasını sağlayan kapı; bir yandan içeriye alan, olumlayan, var eden özelliği ile belirirken diğer yandan dışta bırakan, yok eden, olumsuzlayan özellikleriyle diyalektik bir öge olarak belirir. Kapının ilerisinde olmak; 'içeride olmanın, varlığı onaylanmanın' ifadesiyken; kapının gerisinde olmak, 'ötekileştirilmenin, varlığı dışarıda olmanın' imidir. İçeri ile dışarı arasındaki bir sınır imgesi olan kapının 'kapalı' olması, mekânsal ayrılığı ve iletişimsizliği ifade eder. Dışarı ile içeri arasındaki iletişimsizlik, iki durumun diyalektiği arasında ontolojik sınırların varlığını da beraberinde getirir. Hyppolite dışarı- içeri diyalektiğini şöyle açıklar: "Bu

iki terimin taşıdığı biçimsel karşıtlıkla ortaya çıkan şey, daha ötede ikisi arasında bir yabancılaşma ve düşmanlığa dönüşür” (Bachelard, 2008: 304). Bu yabancılaşma ise ötekinin ortaya çıkmasını beraberinde getirir. Yılıkı Atı’nda Doru’yu kendi yazgısallığına terk ederek varlığı dışarı’da bırakan İbrahim Ağa’nın kendini içeride tanımlaması, ‘içeri’ ile ‘dışarı’nın yabancılaşması bağlamında ortaya çıkar. İbrahim Doru’yu ötekileştiren, bu doğrultuda da kendine yabancılaşan görüntüsüyle belirir. Nitekim Lacan’ın deyişiyle “Öteki, benliğe varlığını hissettiren ve onun varlığının garantisini de sağlayandır” (Homer, 2013: 43). Bu bağlamda Doru Kısarak, içerideki tarafından dışarıda bırakılan, ötekileştirilen; İbrahim ise ötekinin kendine sağladığı varlık imkanından uzaklaşan/kendine yabancılaşan olarak belirir.

Öte yandan içeri ile dışarı diyalektiğinin ifadesi olan kapı metaforu, aynı zamanda Doru’nun geçmişi ile geleceği arasındaki perdedir. İçeri/kapının ötesi; geçmiş ve anıların otantik açılımını; dışarı/kapının gerisi ise geleceği ve bilinmezliği sembolize eder. Doru’nun kapıyı zorlaması, öznenin geçmişine/aidiyet hissettiği mekâna ve anılarına geri dönme arzusunun simgesel ifadesi; bilinmeyen bir gelecekte geçmişe sığınma arzusunun dışavurumudur. Ne var ki belirsiz/bilinmeyen bir dışarı ile bilinen içeriği birbirinden ayıran bu sınır imgesi, Doru’yu bilinmeyen dışarıya hapseder.

Öznenin kapının dışında olduğunu bilmesi, ona yurtsuzluk ve terk edilmişlik hissini yaşatır. Nitekim doğduğundan beri yaşadığı, benimsediği, ait olduğu mekânın/evin kapısı kendisine açılmayan özne, kendisi için bir “içtenlik mekânı” (Korkmaz, 2008: 143) olan bu yerden kovulur. Varlığı, “evrenin düşmanlığıyla insanın düşmanlığının üst üste yığıldığı” (Bachelard, 2008: 42) dışarıdan koruyan ev, sağladığı içtenlik hissiyle bireyin kendilik mekânıdır. Öyle ki “hem beden hem de ruh” (Bachelard, 2008: 41) olan ev, bir taraftan varlığı dış dünyanın tehlikelerine karşı korurken diğer taraftan

dinlenebileceği/kendi olacağı huzur alanı sağlar. Doru Kısrak için kendilik mekânı olan ev'e alınmaması uğradığı haksızlığın en büyüğüdür. Nitekim ona göre; "ev kendisinini. İbrahim kadar, karısı, çoluğu çocuğu, öküzler, inekler, keçiler, tavuklar kadar Doru Kısrak'ındı bu ev. Bu kapı, İbrahim'den önce kendisine açılmalıydı" (Sayar, 2015: 37). Doru'nun bir huzur imgesi olan evinden/ait olduğu mekândan kovularak dış dünyanın acımasızlığına bırakılması, onun ontolojik varlığına yönelik yok edici tutumun ifadesidir. Aidiyet bağı kurduğu mekânı, anılarını bırakarak bilinmezliğe yönelmek zorunda kalan Doru Kısrak'ın zihninde "geçmişte kalan ev büyük bir imgeye, yitirilmiş içtenliklerin büyük imgesine dönüşür" (Bachelard, 2008: 82). Yitirmiş olmanın verdiği varoluşsal parçalanma ile dışlanmanın/reddedilmenin sancısını duyumsayan özne, uğradığı haksızlığın bunaltısını yaşar.

Doru'nun doğaya ve zorlu kış şartlarına terk edilmesi biyolojik varlığına yönelik bir tehdit olmasının yanı sıra "dışlanma ve reddedilme" hislerini yaşattığı için ontolojik varlığına yönelik tehditkâr bir tutumu da içerir. Nitekim "dışlanma ya da reddedilme; ait olma, benlik değeri, anlamlı varoluş, kontrol olmak üzere dört temel ihtiyaç için tehdit oluşturmaktadır" (Aydın vd. 2013: 22). Varlığın temel gereksinimlerinden biri olan, içerilme'nin ontolojik özünü içerisinde taşıyan aidiyet hissi, dünya/çevre içerisinde var olan öznenin çevresiyle kurduğu varoluşsal bağın başka bir görüngüsüdür. Özne aidiyet hissi ile ruhsal doyuma ulaşırken dünya ile olan ilişkisinde kendini bu ilişkinin anlamlı bir parçası olarak tanımlar. Benliğini ait hissettiği değer ya da kişiyi birincil kendiliği olarak benimseyen özne, bu kendiliğin olmaması ya da tehdit edilmesi durumunda ise hem kendi ile hem çevre/dünya ile olan ilişkisinde çatışmalar yaşar. Nitekim aidiyet hissine paralel olarak gelişen benimsenme, özümseme, değer görme, sevilme gibi psikolojik ihtiyaçların tatminsizliği durumunda özne, özsaygı/benlik değeri yitimine uğrayarak

bunaltı, yabancılaşma, yalnızlık problemleriyle yüz yüze gelir. Johann Hari, bu durumu “diğer insanlardan kopuk olmak” şeklinde tanımlar ve “derin bir yalnızlığın” insan üzerinde yıkıcı bir etkiye sahip olduğunu söyler (2019: 92-94). Diğer insanlardan kopuk olan insan, psikolojik boyutta büyük sorunlara maruz kalır. Dolayısıyla psikolojik olarak reddedilme ya da dışlanma, “hayatta kalmayı ve üremeyi sağlayan sosyal bağların kaybedildiği hissini doğurduğu için ait olma ihtiyacını tehdit” (Aydın vd. 2013: 22) eder. Öte yandan aidiyet bilincinin varlığa sağladığı kendilik hissi, onu ait hissettiği obje/değer ile bütünleştiren bir yapıda belirir. Özne aidiyet nesnesi ile ontolojik bir bütünlük içerisindedir. Bu bütünlüğün dışsal bir nedenle sarsılması durumunda ise varoluşsal problemler ortaya çıkar. Sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalan Doru’nun ait olduğu mekândan uzaklaştırılması, onu istenilmeyen/dışlanan bir varlık olarak benlik değeri yitimine uğratar.

Dışlanma sorunsalı, aidiyet bilinci ve benlik değerinin yanı sıra öznenin anlamlı varoluş arzusunun önündeki bir engel olarak belirir. Yaşamın sonlu olduğunun bilincinde olan insan, ölüm gerçekliğinin ruhunda yarattığı nevroz ile baş edebilmek için varoluşunu anlamlı kılmak ister. Anlamlar dizgesi ile bütünleştirdiği ve varoluşsal değerler yüklediği yaşamını, ölüme karşı bir sığınak yaparak oluşturduğu değerler dünyasında kendini var etmek, varlığını onaylamak, ontolojik anlamda kendini gerçekleştirmek ister. Sosyal dışlanma veya reddedilme ise bireyin “anlamlı varoluş” ihtiyacının önündeki önemli bir tehdittir. Nitekim “insanın hayatta kalmasını sağlayan sosyal bağ kurma, başkaları tarafından değerli algılanma ihtiyacını karşılama”na engel olarak “sosyal bir ölüm” duygusuna yol açtığı için anlamlı varoluş ihtiyacı tehdit altına girmektedir” (Aydın vd. 2013: 23). Bu bağlamda sosyal dışlanma ya da reddedilme durumuyla karşı karşıya kalan varlık; istenilmeme, kovulma gibi eylemlerin ruhunda yarattığı psikoz karşısında benlik değerini/öz saygısını yitirir. Bu yitim

ise karakteri "sosyal ölüm" olarak nitelendirilen ruhsal psikoza sürüklemenin yanı sıra anlamlı varoluşu yıkıma uğratan bir görünüm arz eder. Bir ruha sahip olan her canlının sevilmeye ve değer görme arzusu, yaygın bir inanış olan Solomon adalarındaki ağaca bağırma hikâyesini hatırlatır. Her varlığın bir ruha sahip olduğuna inanan Solomon adalarındaki yerli kabileler, bir ağacı kesmek istediklerinde o ağacın etrafına dizilerek bağırırlar, kötü sözler söyler, ağaca hakaret eder, onu dışlayan bir tutum sergilerler. Bu eylem defalarca yapıldıktan sonra ağaç kurumaya yüz tutar ve sonunda kendiliğinden devrilir (Kolburan ve Erbay, 2015: 24). 'Solomon adalarında ağaçların yaşadığı ölüm' ile 'benlik değeri ve anlamlı varoluş ihtiyacının yitime uğramasıyla gerçekleşen sosyal ölüm' arasındaki benzerlik, dışlanma zemininde ortaya çıkar. Yılkı Atı'nda Doru Kısarak, gördüğü hakaret-vari tutum ve dışlanma karşısında "sosyal ölüm" trajedisine hapsolür.

Öte taraftan dışlanma ile gelen süreçte evinden/yuvasından kovulan Doru aynı zamanda yurtsuzluk çatışmasını yaşar. Babasının belli olmayışı, Üssünoğlu İbrahim tarafından sahiplenilmemesi, evden kovularak açlığa/susuzluğa/ kış soğuklarına terk edilmesi Doru'nun terk edildiği doğada yurtsuzluğunu duyumsamasına neden olur. Öte taraftan "bu yurtsuzlaşmanın yanında, bakışlar altında çürüyen evren manzarasının dışında hiçbir şeyin göze batmadığı o boş ve bitkin çöküntü halinin yanında, cehennem[i] bile bir sığınak" (Cioran, 2000: 18) olarak gören Doru Kısarak için terk edilme ile beliren bu sınırsız uzam/doğa, dağ; tehlikeyi, ontolojik güvensizliği ifade eden labirent mekândır ve özne, bu labirent mekânda ne yapacağını, nereye gideceğini bilemez.

Kovulmasına rağmen köye tekrar tekrar dönen Doru, her defasında aynı tutumla karşılaşır. Romanda, Doru'nun çaresizliği "Çarparcasına evin kapısına başını vurdu. Bir küt sesi yayıldı her yöne. Bir daha, bir daha vurdu. Açılmıyordu kapı. Ön ayaklarının diz kapağı ve tırnak burnu ile tekmeledi.

Yine olmadı. Zorlusundan birkaç çifte attı” (Sayar, 2015: 25) sözleriyle verilir. Doru’nun kapının açılması için var gücüyle verdiği mücadele, anlarına, bilinene ve geçmişe sığınma arzusunun somut görüngüsüdür. Uğraşları sonucunda açılan kapı’nın içeri buyur edilmek için olduğunu zanneden Doru Kısarak, Üssünoğlu’ndan yediği dayak ile hayal kırıklığına uğrar: “At kapıyı kendisine açmışlar gibi boynunu içeri uzattı, yürüdü. İbrahim karşısına geçti ve meses’i alın ortasına indirdi. (...) kışına, arka ayaklarına, inciklerine sopalar inip kalkıyordu” (Sayar, 2015: 26). Dışlanmanın ruhunda yarattığı psikolojik yıkımın yanı sıra vücuduna aldığı darbeler, Doru’nun reddedilmeyi kabullenişinin ve zorlu tabiat koşulları içinde sürdüreceği yaşam mücadelesini benimsemesinin başlangıcı olur. Bu bağlamda kapı, Doru Kısarak için aynı zamanda bir eşik noktasıdır.

Campbell’a göre bir kırılma olan eşik noktasında “bilincin hemen hemen tam bir ayrışması”nı yaşayan kahraman, “yeni güçler edinip bütünleşmeye yetenekliyse, neredeyse insanüstü ölçüde bir öz-bilinçlilik ve ustalıkla denetim” (2000: 79) yaşar. Doru Kısarak, eşik noktasına kendi içsel güdülerinden ziyade dış yaptırımlar ile gelmiş olsa da, eşik noktası kişisel bir dönüşümün başlangıcı olur. Doru bundan sonraki yaşamında doğanın acımasızlığı ile baş etmek, acımasız kış şartlarında bireysel aşma durumuyla var olmak zorunda kalır. Bu bağlamda verilen varoluş mücadelesi Doru’ya özürlük, paylaşım, birliktelik gibi duyguları yaşatarak onun ruhsal bir aşkınlığa ulaşmasını sağlar. Özne eşik’ten geçtikten sonra daha önce yaşamadığı ruhsal deneyimleri yaşayarak “insanüstü ölçüde bir öz-bilinçlilik” seviyesine ulaşır.

Geç Gelen Özgürlük Sorunsalı ve Varoluşun Önündeki Engel: Esaret

Dış etkenlerden bağımsız olarak iradesini gerçekleştirebilme, bağımlı olmama şeklinde tanımlanabilecek özgürlük kavramı, varoluşun özünü içerisinde barındırır. İnsanın seçimlerinden ayrı düşünülemez olan özgürlük, Sartre tarafından varoluşun kendisi olarak tanımlanır. Ona göre "özgürlük varoluştur ve varoluş, özgürlükte, özü önceler; özgürlük dolaysız bir biçimde somut belirtmiştir ve seçiminden, yani kişiden ayrılmaz" (2005: 704), onunla ontolojik bütünlük oluşturan bir kendilik değeri olarak ortaya çıkar. Öte yandan özgürlüğün varlığı kısmi değil, aksine tamlık şeklinde ortaya çıkar. Yani, insan "insan kimi zaman özgür ve kimi zaman köle olamaz: tümüyle ve her zaman özgürdür, ya da yoktur" (Sartre, 2009: 560). Bu bağlamda varlık- yokluk düzleminde beliren özgürlük, somut varoluşun üç temel kategorisinden biri olan "olmak" arzusunun da temel şartıdır. İnsanın gerçek anlamda var olabilmesi özgür olmasına bağlıdır. Özgürlüğü bir varlık meselesi olarak ele alan Hegel ise "kendi için bilincin sonsuzluğu ya da onun arı devrimi olarak özü" (Hegel, 1986:131) şeklinde ifade ettiği özbilinci, düşünce ve özgürlük paydasına oturtur. Ona göre düşüncenin eşlik ettiği özbilinçlilik, özgürlüğe; özgürlük de özbilinçliliğe bağlıdır.

Yılkı Atı'nda geç gelen bir özgürlüğün ilk aşamada kahramanın yaşantısına bir lanet gibi çökmesi söz konusudur. Yıllardır sahibine bağımlı olarak yaşayan, gençliğini güvenli bir barınak olan ahırda geçiren Doru için dışlanma ile gelen özgürlük, olumsuz bir değer olarak belirir. Fromm'a göre "yeni kazanılmış özgürlük bir lanet olarak görülür." Nitekim özne, "kendini yönetme, kendi bireyselliğini gerçekleştirme özgürlüğüne sahip değildir" (Fromm, 1988: 43). Yıllardır esaret altında ve sahibinin iradesine göre yaşayan Doru Kısarak, özgür kaldığında ne yapacağını, nereye gideceğini bilemez. Kendi bireyselliğini gerçekleştirme iradesinden yoksun olan

Doru Kısarak, gençliğinde kendisinden alınıp yaşlandığında “verilen” özgürlüğü önce kabullenmez, ahırına geri dönmek ister. Bağımlı olma aynı zamanda korunmayı, güven içerisinde olmayı sağladığı için özne, özgürlükten ve özgürlüğün getirdiği sorumluluktan kaçmak ister.

Doru'nun vahşi doğada verdiği hayatta kalma mücadelesi ve yalnızlık, özgürleşmenin ön aşaması olan bireyleşme sürecini tamamlanmasını sağlar. Dünyayı tehlikeli bir alan olarak gören Doru; varlığını sürdürebilmek, tehlikelerden korunmak için mücadele ederken bir yandan da bağımlı olmadan var olabilmenin, doğanın sonsuzluğu içerisinde tattığı özgürlüğün hazzını yaşar. Öyle ki hastalanıp yorgun düşen Doru, iyileştikten sonra Hıdır Emmi'nin “ahır[ın]dan çıkmak için feryat ed”er, (Sayar, 2015: 88) doğaya/özgürlük mekânına geri dönmek ister. Doğada sürdüğü yaşam süresince bedeni ile birlikte ruhu da özgürleşen Doru'nun geçirdiği dönüşüm, onu ruhsal bir olgunluğa ulaştırır. Öyle ki Üssünoğlu İbrahim'in kendisine yaptığı haksızlıkları dahi affeder:

“Yaşamaya dört elle sarıldı. Üssünoğlu'nu bağışladı kendince. Şimdi ahırın sıcaklığında mutluluk duyup geviş getiren hayvanlara gıpta duymadı. Aksine onları küçük, zavallı görüyordu. Tayına acıyordu. Bir kalbur saman, bir avuç arpanın kul kölesi olacaktı ömür boyu... Kimse “Ananın hatırı var” demeyecekti ona...” (Sayar, 2015: 48)

Üssünoğlu İbrahim tarafından kapı'dan kovulmasıyla eşik noktasını geçen Doru, bu eşik noktasından sonra doğa içerisinde ruhsal bir değişim/dönüşüm yaşayarak Campbell'in ifadesiyle “insanüstü ölçüde bir öz-bilinçlilik ve ustalıklı denetim(e)” (2000: 79) ulaşır. Bu durum öznenin aşkınlığa ulaşmasının başka bir görüntüsüdür. Aşkılık ve bilinç arasındaki paralel ilişki, “aşkınlık açısından her zaman Varlık'ı aşan, onun ötesinde ya da üstünde bir bilinç(in)” (Balanuye, 2008: 52) var olmasıyla belirir. Doru Kısarak'ın doğanın çetin şartları içerisinde verdiği varoluş mücadelesi, onu ruhsal bir olgunluğa/yüksek bilinçlilik seviyesine ulaştırır ve Doru Kısarak

varlığını aşan bir bilinçle nefret, öfke ve kin duygularından arınarak özgürleşir. Özgürlükle gelen öz-bilinçlilik ile menfaatin, haksızlığın hâkim olduğu deneyimsel dünyanın/insan dünyasının ötesine geçen özne; affın, sadakatin, dayanışmanın olduğu başka bir dünya içerisinde var olur. Geçmişte kendisine yapılan haksızlıkları affetmesinin yanı sıra, özgürlüğün ruhunda yarattığı değişimin zevkini tadan Doru, eskisi gibi sıcak bir ahırda olmayı arzulamaz. Aksine ömrü boyunca "bir avuç arpa" ya bağımlı olarak yaşamının trajedisini duyumsayarak Üssünoğlu'nun ahırında kalan tayı ve diğer hayvanlar için üzülür. Nitekim varoluşun özgür olma zorunluluğu, ona arafta kalma ya da bağımlı olma şansız vermez. Özne ya özgürdür ya da yoktur. Doğanın içerisinde verdiği yaşam mücadelesi ve bireyselliğiyle varoluşunu tamamlayan Doru, özne olmanın/özgür olmanın özetle var olmanın hazzını yaşar. Bu bağlamda Yılkı Atı'nda özgürlük, başlangıçta istenmeyen/geç gelen bir durum; sonrasında ise öznenin varoluşunu tamamlayan bir kendilik olanağı olarak belirir. Eserde özgürlük imgesinin görünümü şöyle şematize edilebilir:

Simge	Kavram	
	Önce	Sonra
Ahır	Yuva, Güven, Sahiplenme	Esaret, Hapishane
Doğa/Dağ	Tehlike, mücadele, Savaş	Özgürlük

Şekil 1. Yılkı Atı Romanında Özgürlük İmgesinin Görünümü

Romanda tüm gençliğini esaret altında geçiren Doru Kısrak için dışlanma/reddedilme ile başlayan özgürlük süreci, başlangıçta istenilmeyen olarak belirir. Nitekim bireysel ve bağımsız bir

yaşamın uzağında olan Doru, kendi yaşamını yönetebilme becerisine sahip değildir. Kendini bildi bileli sahibi Üssünoğlu İbrahim'in istek ve komutlarına göre yaşayan Doru Kısarak, bağımlı bir hayat içerisinde pasif konumundayken bir anda gelen özgürlük, onu bilmediği bir dünyaya sürükler. Geç gelen özgürlüğü bir lanet olarak gören Doru, bu bağımsız hayata alışabilmek için doğanın acımasız şartları arasında var olma mücadelesi verir. Bu bağlamda ilk aşamada doğa/dağ imgesi, Doru Kısarak için mücadelenin, savaşın ve zorlu yaşam koşullarının simgesiyken sonrasında varoluşunu tamamlayan, vazgeçemeyeceği bir kendilik değeri, özgürlüğün sembolü olur. Bağımsız olduktan sonra var olduğunu hisseden Doru Kısarak, Üssünoğlu'nun tüm uğraşlarına rağmen bir zamanlar güvenli ve sıcak bir barınak olarak gördüğü ahıra geri dönmez. Ahır imgesi, başlangıçta yuva, korunma, güven duygularının sembolü olarak belirirken sonrasında değişen değer algısıyla birlikte esaret ile özdeşik bir görünümde belirir.

Değer Yozlaşması Bağlamında Çalışma

Kendi bireysel varlığını başkalarıyla onaylayan insan için, "biz" kavramı, varoluşsal bir nitelik arz eder. Kolektif bilincin yansıması olan biz'in gerçek anlamıyla varlık bulunduğu toplumlarda, öteki'ne duyulan saygı önemsenir; bireysel mutluluk kolektif mutlulukla birlikte varlık kazanır. Nitekim "özne biz'de, hiç kimse nesne değildir. Biz, birbirlerini öznellik olarak kabul eden bir öznellikler çoğulluğunu kuşatır" (Sartre, 2009: 526). Biz'in içerisinde yer alan insanlar, bireyselliklerini/öznelliklerini korumanın yanı sıra birlikte var olmanın hazzına da ortak olurlar. Biz yerine ben'in öncelendiği toplumlarda ise "başkasının varoluşunu kendi varoluşuyla aynı yapıdaki bütüncül gerçeklik" (Sartre, 2009: 311) olarak kavramayan insanlar, değer yozlaşmasının özneleri olurlar.

Yılkı Atı'nda Üssünoğlu İbrahim ve diğer köylüler; aynı çatışma ekseninde beliren kart karakterlerdir. Birbirlerini çekemeyen, yargılayan, kıskanan, yardım ve dayanışmadan uzak olan köylüler bencillik üzerine inşa edilmiş bir yaşamı benimserler. Romanda köylüler tarafından çalınacağı endişesiyle "el kadar çift demirini" tarlada bırakamayan İbrahim, bu güvensizliğini "gavur, dinsiz" olarak nitelendirdiği köylülerin hainliklerine bağlar. Köylüden nefret eden İbrahim, onlara hayır dua etmeyi bile çok görür: "İlayık bu millet zuluma. İlayık her bir kötülüğe, her bir muhanete... Bırak sürünsünler. Bir çift demirine dirlik vermeyenlere hayır dua mı edeceğim..." (Sayar, 2015: 10) Yoksulluk ve olanaksızlıklara kuşatılmış mekânda toplumsal dayanışma ve sevgi bağından yoksun köylüler, hayatın merkezine ben'i koyarak sadece kendi çıkarını düşünen insanlar olarak belirirler. Tunalı, varlık tabakalarından bahsederken tinsel tabakanın bireysel bilinç üzerine inşa edildiğini ancak ruhî tabakadan farklı olarak kolektif bilinci içerdiğini söyler (2002: 29). Bu bağlamda Üssünoğlu İbrahim, "tinsel tabaka"ya başka bir ifadeyle ontolojik tamlığa ulaşamayan yalıtık bir karakterdir; aynı zamanda tamamen çıkar odaklı düşünen köylülerin de bir prototipi olarak belirir. Öyle ki "varlığın varlığı içinde yalıtılmış olduğu ve kendinden olmayan şeyle münasebet kurmadığı (Sayar, 2015: 43)" bir ilişkiyi somutlayan İbrahim, "varlığın tekil bölgesine" (Sartre, 2009: 43) hapsolmuş insan tipidir. Kolektif bilincin ve biz olmanın hazzındansa kendi bireysel hazzını önceleyen İbrahim/köylüler, "birlikte varlık"ın (Sartre, 2009: 526) uzağında belirirler. Ötekinin varlığına yabancılaşan ve değer algısını ben üzerine konumlandıran İbrahim ve köylüler, kendileri dışındaki her şeyi ve her canlıyı bir metadan ibaret görürler.

Romanda köylü profilini temize çıkartan tek insan Hıdır Emmi'dir. İstiklal Savaşı'na katılmış bir süvari olan Hıdır Emmi, Doru'yu hasta ve yaralı bir halde bulur ve soğuktan

ölmek üzere olan hayvanı iyileştirerek yeniden doğaya salar. Yaşlı ve yoksul bir insan olmasına rağmen Doru için elinden geleni yapan, onu besleyen Hıdır Emmi'nin bu yaptıkları karşısında tek "beklentisi Allah'tan bir sevap, köylülerin bir aferini" (Karabulut, 2011: 168) ve yaptığı iyilikten ötürü onu takdir etmeleridir. Ne var ki Hıdır Emmi'nin köyü de İbrahim'in köyünden farksızdır. Köylülerin çoğu Hıdır Emmi'nin bu davranışını takdir etmek yerine ardında maddi bir çıkar arar:

"Hıdır Emmi'ninki de gösteriş..."

-Sanki hayır, sevap bir ona kaldı. O da biliyor kısrakın gebereceğini. Gözü derisinde...

-İmamlık istiyor imamlık. Göz dolduracak iyi dedirtecek kendine...

-Bu köylü herkesin altındaki cücüğü bilir..." (Sayar, 2015: 73)

Romanda, Hıdır Emmi ve İbrahim'in köylüleri dedikoducu, riyakâr ve kıskanç kimlikleriyle ortaya çıkarken Üssünoğlu ile Hıdır Emmi arasında da iyilik-kötülük, fedakârlık-bencillik ekseninde gelişen bir çatışma söz konusudur. Hıdır Emmi yaşlı ve yoksul oluşuna bakmadan Doru'yu kurtarmak için elinden geleni yaparken İbrahim, kendi çıkarları için Doru'yu ölüme terk etmekte bir sakınca görmez. Kurduğu hayallerde dahi bencilliği ile ön plana çıkan İbrahim, kendisinin çok zengin olduğunu herkesin önünde el pençe durduğunu düşünürken, köylüsünü yine yerden yere vurur. Hayalinde dahi "Allah beni kurtardı, cümlesini kurtarsın. Emme, şu bizim köylüyü kurtarmanın. Bunlar nimet azgını, bunlar gavur. Gavurdan da kötü. Allah bunları açlıkla terbiye etsin." (Sayar, 2015: 12) diye beddua eden İbrahim, köylünün/ötekilerin varlığına karşı yabancılaşır ve bir 'ben varlığı' olarak salt kendi çıkarlarına koşullanmış olarak belirir. Yine çıkarları doğrultusunda kışın ölüme terk ettiği Doru'yu, yazın iş zamanı aklına gelince gücünden faydalanmak, işe sürmek için yakalamayı düşünür. Kısrakı yakalamak için tayını/yavrusunu yem olarak kullanan İbrahim'in Doru ile birlikte tayı da elinden kaçırmaması, onu

çığına çevirir. Günlerce, aylarca Doru Kısrak'ı ve tayını arayan İbrahim, bir yandan Doru'ya olan öfkesini kusarken diğer yandan köylünün ve ev halkının tavrını düşünür:

“Ulan namussuz Doru, ulan nankör tay bir daha isminizi ananın, arayanın soranın, aklından geçirenin anasını avradını sülalesini... (...) Dünyası yıkılmıştı. Ölüm gözünde küçüldü, zırnık oldu. Ev halkına ne yüzle bakacaktı. Köylüye hangi yüzle bakacaktı. Köylü tefin hem altına hem üstüne vuracaktı. “Oh diyeceklerdi. Çok ala olmuş. Çok bir ilayık olmuş. Allah ahı yerde bırakır mı?” (Sayar, 2015: 110)

Bencilliğinin karşılığı olarak elindeki taydan da olan İbrahim, kendini sorgulamaksızın Doru'ya, taya ve köylüye söylenir. Özgürlüğün var edici gücünün farkındalığına ulaşan Doru Kısrak ise tayını da yanına alarak çıkarlarla, benciliklerle dolu insanların dünyasından var gücüyle uzaklaşır. Tüm bunlarla birlikte çekememezlik, kıskançlık, bencilik gibi duygularla beslenen köylülerin birbirleriyle otantik bir bağ kuramamasına, birlik ve beraberlikten yoksun olmalarına karşın; Doru ve arkadaşlarının dayanışma ve birliktelik içerisinde olması, insan ve hayvan dünyası arasındaki değer algısına gönderme yapar. Varlık tabakasının zirvesinde görülen ve bilincin merkezi olan insan; ihtirasları, hırsları ve çıkarlarıyla kendinden başkasının iyiliğini istemezken; hayvanlar dünyasında insanlara örnek olacak erdemli davranışların varlığı görülür.

Evinden kovulan, acımasız kış şartlarına terk edilen Doru Kısrak, kendisi gibi bir yılkı olan Çılkır at ile karşılaşır. Öznenin içerisinde barındırdığı “kendi yazgısını paylaşan bir arkadaş” (Fromm, 1988: 32) bulma arzusuyla Çılkır'ı benimseyen Doru, onunla özdeşleşir. Vahşi doğa içerisinde birbirlerinin sığınağı olan Doru ve Çılkır, 'biz varlığının' özneleri olarak belirirler. Doru'nun doğada tanıştığı Çılkır at ve Demirkır Aygır, var olma mücadelesinde onun en büyük destekçisi olurlar. Doru'yu kurtlara ve doğadaki diğer tehlikelere karşı koruyup kollayan Çılkır ve Demirkır, ona aile ortamı sunarlar. Üssünoğlu'nun göstermediği sahiplenme duygusunu Doru'ya diğer yilkılar

gösterir. Öte yandan doğaya salınan diğer yılıklara katılarak 'birlikte varlık olma'nın koruyuculuğuna ve güven duygusuna sığınan atlar, birbirlerine çıkar/menfaat duygusunun ötesinde bir içtenlik bağı ile bağlanırlar. Öyle ki ilk karşılaştıklarında Çılkır ile kavga eden grup lideri Demirkır Aygır, Çılkır'ın leşini gördüğünde duygulanır, hüzünlenir:

"Aygır önde idi. Birden duruverdi. Biraz ötelerindeki leşi gördüler. Çılkır'ın leşiydi bu... (...) Aygır acı, ağlamaklı bir kişneme bıraktı. Ön sağ ayağı ile hırsla kişnedi. Sonra durgunlaştı, başı önüne düştü. Ağlıyordu. Diğer atlar şaşkınlıkları geçince pörsüyüverdiler. Hepsi birden saygı duruşuna geçmişlerdi sanki..." (Sayar, 2015: 82)

İnsanî bir hareket/eylem olan 'ağlama', yaşanan duyguların dışavurumu, olaylar karşısında beden-ruh birlikteliği içerisinde verilen bir tepki olmasının yanı sıra bir içtenlik imgesidir. Ne var ki bu içtenlik imgesi romanda insanlardan ziyade hayvanlara ait bir tarzda sunulur. Öyle ki roman karakterleri arasında bu insani eylemi gerçekleştiren tek varlık atlardır. Çılkır'ın ölümü üzerine içtenliklerini ve hüzünlerini ağlama eylemiyle ifade eden atlar, arkadaşlarını kaybetmenin hüznünü yaşarken, cenaze karşısında son derece saygılı tutumlarıyla ötekinin varlığına yönelik saygı ile biz olmanın birlikteliği içerisinde belirirler.

Çılkır atın cenazesine gösterdikleri saygıyla kendiliklerini ve değerler dünyasındaki varlıklarını ispatlayan yılıklar, birbirlerinin kötülüklerinden başka bir şeyistemeyen, varoluşun sorumluluğunu üstlenmeyen insanlarla kıyaslandığında ahlak ve değer yargılarının sorgulanmasına neden olur. Öyle ki "hem kendinden hem de başkalarından sorumlu" (Sartre, 1999: 89) olan insanın sadece kendini düşünmesi, başka bir ifadeyle 'ben varlığına' dönüşmesi; buna karşılık birbirlerine sahip çıkan ve sorumluluk bilinciyle hareket eden yılıkların varoluşun sorumluluğunu üstlenmesi at/hayvan-insan arasında bir çatışma yaratır. Varlık tabakalarının 'organik'

alanında bulunan atlar, hiyerarşik düzenin zirvesinde yer alan "tinsel tabakaya" (Tunalı, 2002: 28) ait bir profil çizerken insanlar, tutum ve davranışlarıyla bu alanın uzağında yer edinirler. Bir yanda değer yargıları olan hayvanlar, diğer yanda insan olmanın bilinci ve sorumluluğunu unutmuş, ruhunu kaybetmiş insanlar, aynı zamanda varlık tabakaları arasındaki bilinç sorunsalına işaret eder. Romanda insanlar ve hayvanlar arasındaki bu çatışma, ahlaki normlar üzerinden gerçekleşir ve olan ile olması gereken arasındaki uçurum-vâri kopukluğa dikkat çekilir.

Sonuç

Atların dünyası ile insanların dünyası arasında gerçekleşen çatışma üzerine kurulu Yılkı Atı romanı, değer algısını insan merkezinden alıp tüm doğaya/canlılara atfederken insana yönelik bir eleştirinin de görüntüsünü sunar. Değerlerini kaybeden insan, kendisini evrenin ve doğanın efendisi olarak görürken öteki olarak gördüğü hayvanları/at'ları hiçleyen bir tutum benimser ve bencilliğin gölgesinde bir yaşam alanına hapsolür. Varlığını yaşamın tekil alanına/ ben'in sınırlılığı içerisinde konumlandırın insan ise dünyalık zamanını pragmatizm, madde, kin, haset üzerine inşa eder ve farkında olmadan kendilik ölümünü gerçekleştirir. Yılkı Atı'nda, Üssünoğlu İbrahim'in yanı sıra diğer tüm köylülerin karşısına konulan Doru Kısarak ve diğer atlar, insanlara değer algısını öğreten bir nitelik arz eder. Romanda insanlar; birbirlerinin iyiliğın istemeyen, bencil, kıskanç ve maddeyi önceleyen görünümüleriyle belirirken atlar; birlik, beraberlik ve dayanışma içerisinde varlık kazanırlar. Kendi sadakatini ve vefasını, sahibi Üssünoğlu İbrahim'den göremeyen Doru Kısarak ise gördüğü muamele karşısında bozguna uğrar, yıllarca hizmet ettiği evden kovulmasının psikolojik travmasını yaşar. Romandaki çatışma unsurları, kavramsal düzeyde aidiyet- dışlanma/ötekileştirme, özgürlük-esaret, vefa-pragmatik düşünce, dayanışma/birlik

beraberlik- bencillik/haset, varoluş mücadelesi- ontoloji güvensizlik arasında gerçekleşirken kişiler düzlemindeki çatışma Hıdır Emmi/Doru Kısrak ile İbrahim/diğer köylüler arasında şekillenir.

Kaynakça

Aydın, Orhan vd. (2013). "Ait Olma İhtiyacının ve Haberdar Olmanın Psikolojik Dışlanmaya Gösterilen Tepkiler Üzerindeki Etkileri", *Türk Psikoloji Dergisi*. 28(72) , 21-31.

Bachelard, Gaston (2008). *Uzamın Poetikası*. Alp Tümertekin (Çev.) İstanbul: İthaki.

Balanuye, Çetin (2008). "Beden ve Aşkılık", *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*. (6): 49-59.

Bumin, Tülin (1998). *Hegel/Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği, Praksis Felsefesi*. İstanbul: YKY.

Campbell, Joseph (2000). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. Sabri Gürses (Çev.), İstanbul: Kabcacı.

Cioran, Emil (2000). *Çürümenin Kitabı*. Haldun Bayrı (Çev.), İstanbul: Metis.

Deveci, Mutlu (2003). "Ferit Edgü'nün 'Beklenmeyen Konuk' Adlı Öyküsü Üzerine Bir İnceleme", *Türkoloji Dergisi*. 16(2): 181-192.

Fromm, Erich (1988). *Özgürlükten Kaçış*. Şemsa Yeğin (Çev.), İstanbul: Payel.

Frolov, Ivan (1991). *Felsefe Sözlüğü*. Aziz Çalışırlar (Çev.), İstanbul: Cem.

Hari, Johann (2019). *Kaybolan Bağlar Depresyonun Gerçek Nedenleri ve Beklenmedik Çözümler*. Barış Engin Aksoy (Çev.), İstanbul: Metis.

Hegel, G.W. Friedrich (1986). *Tinin Görüngübilimi*, Aziz Yardımlı (Çev.), İstanbul: İdea.

Homer, Sean (2013). *Jacques Lacan*. Abdurrahman Aydın (Çev.), İstanbul: Phoenix.

Karabulut, Ramis (2011). *Nail Abbas Sayar: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.

Kolburan, Şahide Güliz; Erbay, Elif Özge (2015). "Bir Eğitim Liderliği Örneğinde, Disleksi Vakası", *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*. (1): 1-35.

Korkmaz, Ramazan (2008). *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*. Ankara: Grafiker.

Korkmaz, Ramazan (2015). *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit.

Marshall, Goldon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Osman Akınhay, Derya Kömürcü (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.

Sartre, Jean-Paul (2009). *Varlık ve Hiçlik Fenomenolojik Ontoloji Denemesi*. Turhan Ilgaz, Gaye Çankaya Eksen (Çev.). İstanbul: İthaki.

Sartre, Jean-Paul (1999). *Varoluşçuluk*. Asım Bezirci (Çev.). İstanbul: Say.

Sayar, Abbas (2015). *Yılkı Atı*. İstanbul: Ötüken.

Sayar, Abbas. *Kendime Dair*. Bozok. 23 Ekim 1970.

Sayar, Kemal (2020). *Yavaşla*. İstanbul: Kapı.

Söylemez, Orhan; Kale, Özlem (2010). "Roman Kahramanı 'at'lar: Cahil, Gülsarı, Dorukısrak ve Dilara", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (21), 199-220.

TDK (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.

Tunalı, İsmail (2002). *Sanat Ontolojisi*, İstanbul: İnkılâp.

Yılkı Atı Belgeseli: <http://www.belgeselizle.org/belgeseller/Yilki-Atlari-Belgeseli-2313.html> (Erişim Tarihi 15.05.2016)

